

Kişisel ve Toplumsal Düzeylerde Eşitliğe Karşıtlık ve Değişime Direnmenin Muhafazakârlıkla İlişkisi

S. Adil Sarıbay
Boğaziçi Üniversitesi

Irmak Olcaysoy Ökten
Lehigh Üniversitesi

Onurcan Yılmaz
Doğuş Üniversitesi

Özet

Batı literatüründe politik ideoloji, son zamanlarda “eşitliğe karşıtlık” ve “değişime direnme” olarak adlandırılan ve kültürden bağımsız olduğu varsayılan iki boyut yardımıyla kavramsallaştırılmaktadır. Bu çalışmada, bu iki boyutun Türkiye örneklemelerinde geçerli ve güvenilir bir politik ideoloji ölçeği oluşturmak için kullanılıp kullanılmayacağı araştırılmıştır. Ayrıca, toplumsal (politik) düzeyde eşitliğe karşıtlık ve değişime direnmenin kişisel (politik olmayan) düzeyde benzer tercihlerle örtüşüp örtüşmediği incelenmiştir. Bu amaçla bir ön çalışmada bu iki boyutu toplumsal ve kişisel düzeylerde ölçtüğü düşünülen maddelerden bir madde havuzu oluşturulmuştur. Birinci çalışmada Toplumsal Tutumlar Ölçeği (TTÖ) ve Kişisel Tutumlar Ölçeği’nde (KTÖ) yer alacak maddeler faktör analiziyle belirlenmiştir. İkinci ve 3. çalışmalarda TTÖ ve KTÖ’nün psikometrik özellikleri, birbirleri ile ilişkileri ve Adil Dünya İnancı ile ilişkileri araştırılmıştır. Dördüncü çalışmada ise bu ölçeklerin kişilerin kendi politik ideoloji değerlendirmeleriyle (sol-sağ ekseninde) ve başka bir sosyal muhafazakârlık ölçeği ile ilişkileri incelenmiştir. Sonuçlar TTÖ ve KTÖ’nün Türkiye bağlamında geçerlilik ve güvenilirliğini desteklemiştir. Kişilerin kendi politik değerlendirmelerinin TTÖ’nün değişime direnme boyutuyla güçlü, eşitliğe karşıtlık boyutuyla ise zayıf bir ilişki göstermesi dikkat çekmiştir. Ayrıca TTÖ ve KTÖ’nün boyutları arasında (özellikle eşitliğe karşıtlık açısından) gözlenen ilişkiler politik ideolojiyi şekillendiren toplumsal tutumların kişisel özelliklerle de bir nebze örtüşüğünü göstermiştir. Bu dört çalışmayla, bu boyutların ileriki çalışmalarda daha kapsamlı ve temsili örneklemelerde incelenmesi için bir zemin hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakârlık, liberalizm, sağ-sol ideolojiler, eşitliğe karşıtlık, değişime direnme

Abstract

In the Western literature, political ideology has recently been conceptualized with the help of two, presumably culture-free dimensions labeled “opposition to equality” and “resistance to change.” In the present research, we investigated whether these two dimensions can be used to construct a valid and reliable measure of political ideology in Turkish samples. In addition, we investigated whether these dimensions measured at the societal (political) level overlap with similar preferences at the personal (non-political) level. For these purposes, in a preliminary study, we prepared a pool of items that were presumed to measure these two dimensions at the societal and personal levels. In Study 1, we determined the items that would constitute the Societal Attitudes Scale (SAS) and the Personal Attitudes Scale (PAS) via factor analysis. In Study 2 and 3, we examined the psychometric properties of SAS and PAS, their interrelation, and their relations with the Belief in a Just World. In Study 4, we examined the relations of these scales with the political self-placement item (on the left-right continuum) and a separate measure of social conservatism. The results support the validity and reliability of SAS and PAS in the Turkish context. Interestingly, participants’ political self-placement scores were found to have a strong relation with SAS’s resistance to change dimension, whereas the relation with opposition to equality dimension was weak. In addition, the relations observed amongst the dimensions of SAS and PAS (especially in terms of opposition to equality) suggest that the societal attitudes that shape political ideology overlap to some extent with personal features. With these four studies, we lay the groundwork for future studies to examine these dimensions of political ideology in greater depth and using representative samples.

Key words: Conservatism, liberalism, right-left ideologies, opposition to equality, resistance to change

Yazışma Adresi: Doç. Dr. S. Adil Sarıbay, Boğaziçi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, P.K. 34342, Bebek/İstanbul

E-posta: adil.saribay@boun.edu.tr

Yazar Notları: Bu araştırma Boğaziçi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından 6353 kodu (“Muhafazakârlığın Psikolojik Temelleri”) ile desteklenmiştir. Bu bulguların bir kısmı daha önce 17. Ulusal Psikoloji Kongresi ve 15. Society for Personality and Social Psychology yıllık konferansında sunulmuştur. Özge Kıcalı, Merve Mutafoğlu, Damla Okyay ve Esra Yaman’a veri toplamadaki yardımları için müteşekkirimiz. Makaleyle ilgili yazışmayı S. Adil Sarıbay’a yönlendiriniz.

Politik ideoloji, görgül politik psikoloji çalışmalarında politik düşüncelerin tutarlı bir şekilde organizasyonu şeklinde tanımlanmıştır (Jost, Nosek ve Gosling, 2008). Politik ideolojinin bu şekilde kavramsallaştırılması politik ideolojiyi oluşturan biliş, duygu ve motivasyon etmenlerinin araştırılmasına olanak tanımıştır. Ancak ülkemizde sosyal/politik psikoloji alanında politik ideolojinin kavramsallaştırılması ve ölçülmesi konusunda sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu duruma paralel olarak, politik ideolojinin altında yatan psikolojik etmenler Türkiye bağlamında henüz yeterince incelenmemiş bir konudur (ancak bkz. Çelik, Bilali ve Iqbal, 2016; Göregenli, Umuroğlu, Erdem ve Karakuş, 2012; Yılmaz, Erdoğan ve Sarıbay, 2016; Yılmaz, Harma, Bahçekapılı ve Cesur, 2016; Yılmaz ve Sarıbay, 2016, 2017; Yılmaz, Sarıbay, Bahçekapılı ve Harma, 2016). Bu çalışmada, politik ideolojinin altında yatan psikolojik/kişisel etmenleri incelemek amacıyla, hem politik ideolojiyi ideoloji yapan politik boyutları, hem de bu ideolojiler ile ilişkilendirilebilecek kişisel boyutları Türkiye bağlamında geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçen ölçekler geliştirilmiş ve bu konuyu ülkemizde etraflıca ele alacak sosyal-psikolojik araştırmalara olanak sağlamak amaçlanmıştır.

Politik ideolojinin klasik olarak sol-sağ görüş şeklinde kavramsallaştırılmasının Amerikan politik sistemindeki liberallik-muhafazakârlık ayrımı ile örtüştüğü görülmektedir (Sarıbay, Olcaysoy-Ökten ve Yılmaz, 2015). Politik ideolojinin Batı bağlamında, özellikle iki partili (demokrat-cumhuriyetçi) politik sisteme sahip Amerika'da bu şekilde görece net olarak tanımlanabilmesinin bu kavramın (bireylerin politik ideolojilerinin) ölçülmesini kolaylaştırdığı iddia edilebilir. Örneğin, Jost (2006) "kendini değerlendirme" (*self-placement*) şeklinde tanımlanan politik ideoloji öz beyan metodunun (kişinin çok liberalden çok muhafazakâra uzanan tek maddelik Likert ölçeğinde kendi ideolojisini seçmesi) Batı bağlamında oy verme davranışındaki istatistiksel varyansın yüzde 85'ini açıkladığını göstermiştir. Ayrıca kendini değerlendirme metodunun, politik ideoloji ile bağdaştırılan gruplar arası tutumları (örn., hoşgörüyü ve önyargıya ilişkin tutumlar) ve epistemik güdülerini (örn., bilişsel kapalılığa ihtiyaç) anlamlı bir şekilde yordadığı Batı'da birçok çalışma tarafından gösterilmiştir (özet için bkz., Jost ve ark., 2009; Sarıbay ve ark., 2015).

Ancak, araştırmacılar sol-sağ ayrımının ideolojik açıdan tüm politik koşullar için benzer şekilde açıklayıcı olamayacağını ileri sürmüşlerdir (bkz. Türkiye tartışması için; Öniş, 2009). Dolayısıyla, Batı'da sol-sağ ayrımına dayanılarak yıllardır kullanılan ideoloji ölçeklerinin, ideolojinin Türkiye bağlamında ölçülmesi için birebir uygun olmadığı düşünülebilir. Ayrıca, Türkiye bağlamında sürdürülen araştırmalar, hem oy verme davranışının,

hem de ideolojinin algılanış biçiminin, sol-sağ ayrımının ötesinde çeşitli etmenlere (örn., milliyetçilik, din, etnisite) dayandığını göstermiştir (Kalaycıoğlu, 2007; Toros, 2013; Yılmaz, 2008). Bunun yanı sıra, Türkiye siyasi tarihine göz atıldığında Türkiye'de siyasi partilerin ideolojik pozisyonlarında dönemsel değişiklikler yaşandığı görülür (Çarkoğlu, 2007) ve bu gibi değişikliklerin, bireyin oy verdiği siyasi parti ile süregelen politik ideolojisi arasındaki ilişkiyi belirsizleştirdiği de öne sürülebilir. Tüm bu faktörler göz önünde bulundurulduğunda, hem politik ideoloji kavramını Türkiye bağlamında geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçebileceğiz, hem de politik ideolojiyle ilişkili psikolojik etmenlerin uluslararası standartlarda araştırılmasına imkân sağlayacak bir ölçeğin gerekliliği söz konusudur. Bu çalışma, bu ihtiyacı da karşılamayı hedeflemektedir.

Değişime Direnme ve Eşitliğe Karşıtlık

Klasik sosyal psikoloji literatüründe politik ideoloji üzerine yapılan çeşitli çalışmalarda, kendini değerlendirme metodunun yanı sıra, politik ideolojiyi ölçmek için kullanılan en yaygın ölçekler, Faşizm Ölçeği (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson ve Sanford 1950), Sosyal Baskınlık Ölçeği (Sidanius ve Pratto, 1999), Sağ Kanat Yetkiciliği Ölçeği (Altemeyer, 1981) ve Muhafazakârlık Ölçeği (Wilson ve Patterson, 1968) olarak sıralanabilir.

Jost, Glaser, Kruglanski ve Sulloway (2003) 88 politik ideoloji araştırması ile yürüttükleri meta-analiz çalışmasında bu ölçeklerin muhafazakârlığın "değişime direnme" (toplumda politik, kültürel, ekonomik, dini, milli açılardan statükonun korunmasını desteklemek) ve "eşitliğe karşıtlık" (toplumda çeşitli grupların hiyerarşik bir yapıda organize olmasını desteklemek) boyutunu ölçtüklerini ortaya koymuşlardır. Bilhassa, Muhafazakârlık Ölçeği ile Sağ Kanat Yetkiciliği Ölçeği'nin muhafazakârlığın "değişime direnme" boyutunu, Faşizm Ölçeği ve Sosyal Baskınlık Ölçeği'nin ise muhafazakârlığın "eşitliğe karşıtlık" boyutunu ölçtüğü gösterilmiştir. Diğer bir deyişle, Jost ve meslektaşları, politik ideolojinin altında yatan psikolojik unsurları ölçmeyi hedefleyen 88 çalışmayı bir araya getirmiş ve ideolojinin psikolojik altyapısını bu iki boyuttan oluşan bir bütün olarak modellemişlerdir.

Jost ve arkadaşları (2003; Jost, Napier, Thórisdóttir, Gosling, Palfai ve Ostafin, 2007) politik ideolojinin "değişime direnme" ve "eşitliğe karşıtlık" olarak adlandırılan bu iki boyutunun kültürel faktörlerden bağımsız, diğer bir deyişle farklı politik sistemler için geçerli olduklarını iddia etmişlerdir. Daha sonraki çalışmalar da, bu iki boyutun Batı Avrupa ülkelerinde tamamen; komünist geçmişli olan Doğu Avrupa ülkelerinde ise kısmen geçerli olduğunu ortaya koymuştur (Aspelund ve ark.,

2013; Thorisdottir ve ark., 2007). Fakat bu boyutların ölçülmesi genelde, büyük çaplı anket çalışmalarında veri toplandıktan sonra, bu boyutları ölçtüğü varsayılan çok az sayıda anket maddesine dayanarak yapılmaktadır (bkz. Jost ve ark., 2007; Thorisdottir ve ark., 2007).

Bunun yanı sıra, politik ideolojinin özel olarak bu iki boyutta “kişisel” düzeyde (politik ideolojiden bağımsız¹ olarak, kişisel hayatta ve kişilerarası ilişkilerde tezahür ettiği şekliyle) ölçüldüğü bir ölçek de Türkiye’de bulunmamaktadır. Politik psikoloji kavramsal olarak bireylerin politik yönelim ve davranışlarının altında yatan psikolojik faktörlere süregelen bir vurgu yapsa bile (örn., Adorno ve ark., 1950), kişisel düzeyde değişime direnme ve eşitliğe karşıtlığın kişinin toplumsal (ideolojik) düzlemdeki tutumlarıyla nasıl bir ilişki içinde olduğunu doğrudan araştıran çok az görgül çalışma vardır (bir örnek için bkz., Grina, Bergh, Akrami ve Sidanius, 2016).

Bu çalışmanın temel amacı politik ideolojilerin Batı kültürlerinde tespit edilen bu iki boyutunu, toplumsal ve kişisel düzeyde ölçen iki ayrı Türkçe ölçek geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda, politik psikoloji literatüründe kullanılan alakalı ölçeklerden, muhafazakârlığın “eşitliğe karşıtlık” ve “değişime direnme” boyutlarını hem toplumsal/ideolojik hem de kişisel/psikolojik (politik içerikten arındırılmış) düzeyde temsil ettiği düşünülen maddeler uyarlanarak derlenmiştir. Birinci çalışmada, bu maddelerin psikometrik özellikleri, üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme araştırılmıştır. İkinci ve üçüncü çalışmalarda bu ölçeklerin literatürde çok sık kullanılan Adil Dünya İnancı (Furnham, 2003) ile olan ilişkisi incelenmiştir. Dördüncü çalışmada ise politik yönelim, ilk üç çalışmanın tersine bu sefer Amerikan tarzı liberal-muhafazakâr şeklinde değil, sol-sağ şeklinde tanımlanmış ve geliştirilen ölçeklerin buna ek olarak Sosyal Muhafazakârlıkla olan ilişkisine bakılmıştır.

Ön Çalışma

Madde Havuzunun Oluşturulması

Sosyal Psikoloji literatüründe politik ideolojiyi ölçmek amacıyla yıllardır kullanılan ölçeklerden değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık boyutunu hem toplumsal/ideolojik hem de kişisel/psikolojik düzeyde ölçtüğü düşünülen maddeler bir araya getirilerek bir madde havuzu oluşturulmuştur. Kişisel tutum maddelerinin derlendiği ölçekler Değişime Direnme Ölçeği (Oreg, 2003), Bilişsel Kapanma İhtiyacı Ölçeği (Kruglanski, Webster ve Klem, 1993) ve Yapılaşmaya Duyulan Gereksinim Ölçeği (Neuberg ve Newsom, 1993)’dir. Toplumsal tutum maddelerinin derlendiği ölçekler ise Sosyal Basıncılık Yönelimi Ölçeği (Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994), Sağ Kanat Yetkencilik Ölçeği (Altemeyer ve Hunsberger, 1992), Faşizm Ölçeği (Adorno ve ark.,

1950), Sosyal ve Kültürel Tutumlar Ölçeği (Küçüker, 2007) ve Eşitlikçilik Ölçeği’dir (Kluegel ve Smith, 1983). Kişisel tutum madde havuzundaki bir, toplumsal tutum madde havuzundaki altı madde² araştırmacılar tarafından gözden geçirilerek Türkçe’de daha anlaşılır olacak şekilde yeniden yazılmıştır. Bunun dışında, kişisel tutum madde havuzundaki 13, toplumsal tutum madde havuzundaki 8 madde ise ilgili literatür baz alınarak araştırmacılar tarafından yazılmıştır. Tüm çevrilen ve yeniden yazılan maddeler araştırmacılar tarafından tek tek tartışılarak düzeltilmiştir. Çevrilen maddelerde bir araştırmacı maddeyi Türkçe’ye çevirdikten sonra diğer bir araştırmacı bu çeviriyi geri çevirmiş, maddelerin geri çevirisi ile İngilizce versiyonları arasında uyumsuzluk olduğu durumda düzeltme yapılmıştır. Böylece 33’er maddelik kişisel tutum ve toplumsal tutum madde havuzları oluşturulmuştur.

Çalışma 1

Birinci çalışmada, ön çalışmada derlenen maddeleri ilk kez kullanarak keşifsel faktör analizine tabi tutup alt ölçekler halinde düzenlemeyi, temel düzeyde geçerlilik ve güvenilirliklerini test etmeyi, bu alt ölçeklerin birbirleriyle ve demografik ve politik yönelim değişkenleriyle ilişkilerini keşfetmeyi hedefledik.

Yöntem

Katılımcılar. Boğaziçi Üniversitesi’nde okumakta olan toplam 342 lisans öğrencisi Psikoloji’ye Giriş veya Sosyal Psikoloji derslerinden %1 ders kredisi karşılığında çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır. Bu örneklemin 265’i kadın (%77), 77’si erkektir (%23). Örneklemin yaş ortalaması 20.56’dır ($SS = 2.77$).

Veri Toplama Araçları

Demografik bilgi formu. Katılımcıların demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla kısa bir form oluşturulmuştur. Bu formda katılımcıların eğitim durumları (bölüm, sınıf), yaşları ve cinsiyetleri sorulmuştur.

Kişisel tutumlar ölçeği (ktö). Maddeler Tablo 1’de verilmiştir. Katılımcılar maddelerde belirtilen ifadeler ne kadar katıldıklarını 7’li Likert ölçeğinde işaretlemişlerdir (1: “Kesinlikle katılmıyorum”, 4: “Ne katılıyorum ne katılmıyorum”, 7: “Kesinlikle katılıyorum”). Toplam 33 maddelik liste üçe bölünmüş ve bu üç listenin gösterim sırası kişilerarası dengelenmiştir. Böylece sonuçların gösterim sırasına bağlı olmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Toplumsal tutumlar ölçeği (ttö). Maddeler Tablo 2’de verilmiştir. KTÖ ölçeğinde olduğu gibi, 33 maddelik liste üçe bölünmüş ve bu üç listenin gösterim

sırası kişilerarası dengelenmiştir. Toplumsal tutumlarla ilgili maddelerin önce doldurulmasının kişisel tutumlarla ilgili maddelere olan tepkilere etkisi olacağı düşünüldüğünden, katılımcılar bu ölçeği kişisel tutumlar ölçeğinden sonra doldurmuşlardır.

Kendini değerlendirme maddesi. Katılımcıların 7’li Likert ölçeğinde (1: “*Son derece liberal*”, 7: “*Son derece muhafazakâr*”) politik görüşlerini tanımlamaları istenmiştir.

İşlem

Katılımcılar çalışmaya internet üzerinden katılmışlardır. Tüm katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarını onam formundaki “*kabul ediyorum*” seçeneğini işaretleyerek belirtmişlerdir. Ardından sırasıyla demografik bilgi formunu, kişisel ve toplumsal tutumlar ölçeklerini ve kendini değerlendirme maddelerini doldurmuşlardır.

Bulgular

Kişisel ve toplumsal tutumları ölçtüğü düşünülen 33’er madde için ayrı ayrı temel eksenler faktör analizleri uygulanmıştır. Ayrıca faktörler arası anlamlı bir korelasyon bulunması varsayıldığından analizde promaks döndürmesi kullanılmıştır (bkz. Tabachnick ve Fidell, 2007).

Kişisel Tutumlara İlişkin Bulgular

Kişisel tutum madde havuzu için Scree testi ile tespit edilen ve özdeğerleri 2’den büyük olan 2 faktörlü çözüm baz alınmıştır. Bu çözümde ilk faktör toplam varyansın %16.90’ını, ikinci faktör toplam varyansın %6.12’sini açıklamıştır. Faktörlere .30’dan düşük değerlerde yüklenen ve birden fazla faktöre yüklenen toplam 4 madde atılmıştır³. Böylece ilk faktör 18, ikinci faktör ise 11 maddeden oluşmuştur. Madde seçiminden sonra temel eksenler faktör analizi promaks döndürmesi ile tekrar uygulanmıştır. Bu iki faktörlü yapı toplam varyansın %25.63’ünü açıklamıştır. Faktör dağılımı beklendiği gibi gerçekleşmiştir. Maddeler incelendiğinde, ilk faktördeki maddelerin kişisel değişime direnme (örn., plan değişikliklerinde zorlanma, eski alışkanlıklarını sürdürme eğilimi), ikinci faktördeki maddelerin ise kişisel eşitliğe karşıtlık (örn., diğerlerine üstünlük kurma veya boyun eğmeyi eşitliğe tercih etme, kişilerarası ortamlarda güç ve otorite arama eğilimi) boyutlarıyla uyduğu görülmüştür. Maddelerin faktörlere dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Toplumsal Tutumlara İlişkin Bulgular

Benzer şekilde, toplumsal tutum madde havuzu için Scree testi ile tespit edilen ve özdeğerleri 2’den büyük olan 2 faktörlü çözüm baz alınmıştır. Bu çözümde ilk faktör toplam varyansın %21.92’sini, ikinci faktör ise top-

lam varyansın %8.16’sını açıklamıştır. Faktörlere .30’dan düşük değerlerde yüklenen 7 madde atılmıştır⁴. Bu şekilde ilk faktör 17, ikinci faktör ise 9 maddeden oluşmuştur. Madde seçiminden sonra promaks döndürmesi ile temel eksenler faktör analizi tekrar uygulanmıştır ve bu iki faktörlü yapı toplam varyansın %36’sını açıklamıştır. İki faktöre yüklenen maddeler incelendiğinde, bu yapının literatürle uyum gösterdiği gözlenmiştir. Diğer bir deyişle, ilk faktördeki maddelerin toplumsal eşitliğe karşıtlık (örn., toplumsal eşitliği amaç edinme, toplumda temel ihtiyaçların eşit olduğu düşüncesi -ters yüklenen maddeler-), ikinci faktördeki maddelerin ise toplumsal değişime direnme (örn., örf ve adetlerin, toprak bütünlüğünün korunmasını destekleme) boyutlarıyla örtüştüğü görülmüştür. Bu analizdeki maddelerin faktörlere dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Geçerlilik Analizleri

KTÖ ve TTÖ’nün yapı geçerliğini incelemek amacıyla her iki ölçeğin boyutları arasındaki korelasyonlar ölçülmüştür (tüm analizler ve p değerleri için bkz. Tablo 3). Beklendiği doğrultuda, hem bu ölçeklerin eşitliğe karşıtlık ve değişime direnme alt ölçekleri arasında (bkz. Jost ve ark., 2007), hem de kişisel ve toplumsal tutumlar arasında (ilgili tartışma için bkz. Jost ve ark., 2008) anlamlı bir pozitif ilişki gözlenmiştir. Özel olarak, bu korelasyonlar arasında en yüksek derecedeki ilişki kişisel ve toplumsal eşitliğe karşıtlık boyutları arasında görülmüştür ($r = .54$). Yine beklendiği üzere, kişisel ve toplumsal değişime direnme boyutları arasında da orta dereceli pozitif bir ilişki bulunmuştur ($r = .38$). Benzer bir seviyede pozitif ilişki ($r = .39$) kişisel eşitliğe karşıtlık ile toplumsal değişime direnme boyutları arasında gözlenmiştir. Kişisel değişime direnme ile toplumsal eşitliğe karşıtlık boyutları arasında ise zayıf ama anlamlı bir pozitif ilişki bulunmuştur ($r = .16$).

Ayrıca, ölçeklerin kendini değerlendirme maddesi ile olan ilişkisi yine yapı geçerliği kapsamında değerlendirilmiştir. Yine beklentilere uygun şekilde, her iki ölçeğin alt boyutlarıyla kendini değerlendirme maddesi arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunmuştur. Diğer bir deyişle, kendilerini daha muhafazakâr olarak tanımlayan katılımcılar, hem kişisel hem de toplumsal düzeyde daha yüksek eşitliğe karşıtlık ve değişime direnme puanlarına sahip olmuşlardır. Kendini değerlendirme maddesinin en fazla toplumsal değişime direnme ile ilişki gösterdiği dikkat çekmiştir ($r = .53$). Kendini değerlendirme maddesi üzerinde hangi ideolojik özelliğin daha çok varyans açıkladığını anlamak adına yapılan lineer regresyon analizi sonucunda kişisel değişime direnme ($\beta = .114, p = .030$) ve toplumsal değişime direnmenin ($\beta = .501, p < .001$) muhafazakâr politik yönelim üzerinde bağımsız yordayıcılar olduğu görülmüştür. Ancak kişisel ve toplumsal eşitliğe

Tablo 1. Kişisel Tutumlar Ölçeği Maddelerinin İki Boyuttan Aldıkları Faktör Yükleri, Özdeğerleri, Varyans Yüzdeleri ve Madde Toplam Korelasyonları (negatif yükler düzeltildikten sonra)

Kaynak	Maddeler	Faktör Ağırlığı		Madde Toplam Korelasyonu
		1	2	
Kişisel Değişime Direnme				
DDÖ	24. Plan değişiklikleri benim için ciddi bir zorluktur.	.61		.60
DDÖ	22. Hayatımda değişim yapma fikri bende genellikle olumsuz duygular uyandırır.	.61		.58
BKiÖ	31. Tutarlı bir rutin oluşturmak hayattan daha çok zevk almamı sağlıyor.	.59		.57
BKiÖ	16. Tahmin edilemez durumlardan hoşlanmam.	.59		.52
DDÖ	15. Ne zaman hayatım sabit bir rutinlik kazanırsa onu değiştirecek yollar ararım.	-.58		.49
DDÖ	27. Bir plan değişiminden haberim olduğunda biraz gerilirim.	.57		.60
DDÖ	18. Yeni ve farklı şeyler denemektense, aynı eski şeyleri yapmayı tercih ederim.	.57		.54
DDÖ	33. Planlarımı bir kez yaptıktan sonra değiştirmem.	.55		.47
BKiÖ	32. Tanıdığım arkadaşlarımla sosyalleşmeyi tercih ederim çünkü onlardan ne bekleyebileceğimi bilirim.	.52		.46
BKiÖ	7. Ne yapacağını bilmeden yeni bir ortama girmekten kaynaklanan belirsizliği severim.	-.50		.48
DDÖ	13. Hayatımı muhtemelen geliştirecek değişimler hakkında bile çoğunlukla biraz huzursuz hissederim.	.49		.49
YDG	9. Düzenli saatlerden oluşan, kurallı bir hayatı sıkıcı bulurum.	-.47		.39
BKiÖ	25. Ne yapacağı belli olmayan insanlarla arkadaşlık etmeyi severim.	-.44		.39
DDÖ	2. Şaşımaktansa sıkılmayı tercih ederim.	.44		.39
BKiÖ	3. İşlerimin rutin taraflarından hoşlanmam.	-.44		.38
DDÖ	29. Bazen kendimi benim için iyi olacak değişimlerden bile kaçınırken bulurum.	.39		.41
YDG	6. Spontane olmayı severim.	-.38		.32
YDG	12. Kuralların açık olmadığı bir durumda huzursuz olurum.	.34		.34

Tablo 1. (devam)

Kaynak	Maddeler	Faktör Ağırlığı		Madde Toplam Korelasyonu
		1	2	
Kişisel Eşitliğe Karşıtlık				
Y	30. Sosyal ortamlarda bazı insanların diğerlerine liderlik etmesi işlerin daha iyi yürütmesi için gereklidir.		.62	.52
Y	5. Her insan topluluğunun işlerin düzgün gittiğinden emin olması için diğerlerinden daha fazla güç veya otoriteye sahip olan bir kişiye ihtiyacı vardır.		.59	.50
Y	23. Bir insan topluluğu içinde herkesin eşit sayılması doğaya aykırı bir durumdur.		.52	.41
Y	10. Kişisel ilişkilerimde eşitliği değil ya üstünlük kurmayı ya da boyun eğmeyi yeğlerim.		.50	.39
Y	1. Bir grup insanla beraber çalıştığım zaman içimizden birinin ipleri eline almasını tercih ederim.		.49	.38
Y	11. Benden daha üstün birisinin kontrolü eline alıp bana ne yapacağımı söylemesi hoşuma gider.		.46	.39
Y	26. Birisiyle tanıştığım zaman kısa süre içinde benden ne kadar üstün olduğunu tartarım.		.46	.41
Y	19. Hayatımdaki çoğu kişiyle kendimi eşit hissediyorum.		-.46	.41
Y	14. Eğer tanıştırıldığım bir grubun hiyerarşik yapısını bilirsem kendimi daha iyi hissederim.		.42	.36
Y	17. Benden üstün birisi benimle eşitmiş gibi davranırsa rahatsız olurum.		.33	.34
Y	20. Görevi bana hizmet etmek olan bir kişinin benimle "senli benli" konuşması beni rahatsız eder.		.33	.29
Özdeğer (<i>Eigenvalue</i>)		6.22	2.66	
Varyans (%)		19.01	6.61	

Kaynak kodları: BKİÖ = Bilişsel Kapanma İhtiyacı Ölçeği (Kruglanski, Webster ve Klem, 1993); DDÖ = Değişime Direnme Ölçeği (Oreg, 2003); YDG = Yapılaşmaya Duyulan Gereksinim Ölçeği (Neuberg ve Newsom, 1993); Y = Yeni maddeler.

Tablo 2. Toplumsal Tutumlar Ölçeği Maddelerinin İki Boyuttan Aldıkları Faktör Yükleri, Özdeğerleri, Varyans Yüzdeleri ve Madde Toplam Korelasyonları (negatif yükler düzeltildikten sonra)

Kaynak	Maddeler	Faktör Ağırlığı		Madde Toplam Korelasyonu
		1	2	
Toplumsal Eşitliğe Karşıtlık				
SBY	21. Toplumsal grupların eşit olması iyi bir şey olurdu.	.78		.72
SBY	24. Toplumsal grupların eşitliği amacımız olmalıdır.	.77		.65
SBY	31. Gelirleri eşitlemek için gayret etmeliyiz.	.68		.64
E	2. Gelir dağılımı daha eşit olmalıdır çünkü herkesin topluma katkısı eşit derecede önemlidir.	.68		.69
SBY	22. Hiçbir grup toplumda baskın olmamalıdır.	.67		.60
E	15. Gelir dağılımı daha eşit olmalıdır çünkü her ailenin yemek, barınak gibi temel ihtiyaçları aynıdır.	.66		.66
SBY	12. Bazı grupların tepede diğerlerinin aşağıda olması muhtemelen iyi bir şeydir.	-.60		.61
E	1. Gelir dağılımı eşit hale getirilmemelidir çünkü insanların kabiliyetleri eşit değildir.	-.60		.63
SBY	27. Tüm gruplara hayatta eşit şans tanınmalıdır.	.60		.54
SKT	30. Bir sürü insan ekmeğe bile bulamazken beş yıldızlı otellerde tatil yapmak bir insana yakışmaz.	.57		.41
E	32. Gelir dağılımının daha eşit hale getirilmesi sosyalizm demektir ve bu kişisel özgürlükleri engeller.	-.56		.62
SBY	8. Eğer insanlara daha eşit bir şekilde davransaydık daha az sorun yaşayan bir toplum olurduk.	.56		.50
SBY	11. Aşağı seviyedeki gruplar yerlerini bilmelidirler.	-.52		.54
SBY	26. Bazı gruplar diğer gruplardan daha fazla yaşam hakkına sahip olabilir.	-.44		.44
E	17. Eğer gelir dağılımı daha eşit olsaydı insanları daha çok çalışmaya motive eden bir sebep kalmayacaktı.	-.43		.48
SKT	33. Devlet gücü azınlıkta bile olsalar insanların sesini kısmak için kullanılmamalıdır.	.36		.35
F	4. İnsanlar iki sınıfa ayrılabilir: güçlü ve zayıf.	-.31		.31

Tablo 2. (devam)

Kaynak	Maddeler	Faktör Ağırlığı		Madde Toplam Korelasyonu
		1	2	
Toplumsal Değişime Direnme				
SKY	23. Toplumsal ahlakımıza ve geleneksel inançlarımıza zarar veren unsurlardan mutlaka kaçınmalıyız.		.83	.64
Y	25. Toplumda örf ve adetlerimizin korunması değişen dünya düzenine uyum sağlamaktan daha önemlidir.		.70	.52
SKT	16. Batılılaşma sevdası kültürümüzün ve kimliğimizin asimile olmasına yol açacak.		.65	.43
Y	9. Toprak bütünlüğümüzün korunması kişisel çıkarlardan daha önemlidir.		.57	.57
SKY	14. Bu belalı zamanlarda kanunların kimsenin gözyaşına bakılmadan uygulanması lazım, özellikle işleri karıştıran devrimci ve provokatörlere karşı.		.54	.58
SKY	29. Ülkenin durumu giderek ciddileşmektedir, sorun çıkaranların temizlenmesi bizi yeniden doğru yola ulaştırmak için en güçlü çözüm olacaktır.		.44	.47
SKY	18. Ülkemizin ihtiyacı daha çok medeni haktan ziyade daha katı bir hukuk ve düzendir.		.39	.44
SBY	6. Eğer bazı gruplar yerlerini korusalardı daha az sorunumuz olurdu.		.36	.42
Y	5. Devletin istikrarının korunması için yeni partilerin kurulmasına sınırlandırmalar getirilmelidir.		.34	.39
		Özdeğer (<i>Eigenvalue</i>)	7.55	3.23
		Varyans (%)	26.76	10.24

Kaynak kodları: F = F ölçeği (Adorno ve ark., 1950); SBY = Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (Pratto ve ark., 1994); SKY = Sağ Kanat Yetkencilik Ölçeği (Altemeyer ve Hunsberger, 1992); SKT = Sosyal ve Kültürel Tutumlar Ölçeği (Küçükler, 2007); E: Eşitlikçilik-Eşitsizlikçilik Ölçeği (Kluegel ve Smith, 1983); Y = Yeni maddeler.

Tablo 3. Kişisel ve Toplumsal “Değişime Direnme” (DD), “Eşitliğe Karşıtlık” (EK) Puanları ve Kendi Politik Görüşünü Değerlendirme Maddesi (1: Son derece liberal; 7: Son derece muhafazakâr) Arasındaki Pearson Korelasyonunu Gösteren Matris (1. Çalışma).

	Ortalama	St. Sapma	(1)	(2)	(3)	(4)
(1) DD (Kişisel)	3.83	.91				
(2) EK (Kişisel)	3.49	.95	.33 **			
(3) DD (Toplumsal)	3.54	1.14	.38 **	.39 **		
(4) EK (Toplumsal)	2.94	1.07	.16 *	.54 **	.34 **	
(5) Kendini Değerlendirme	3.32	1.42	.30 **	.20 **	.53 **	.15*

** $p < .001$, * $p < .01$

karşıtlık muhafazakâr politik yönelimi anlamlı bir şekilde yordamamıştır. Bu da kendini değerlendirme ölçeği üzerindeki asıl etkinin toplumsal değişime direnme üzerinden geldiğini göstermektedir. Ayrıca kişisel değişime direnme küçük de olsa anlamlı bir etki ortaya koymaktadır.

Güvenilirlik Analizleri

KTÖ ve TTÖ'nün güvenilirliği için alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları analiz edilmiştir. Bu değer, KTÖ'nün değişime direnme boyutunda .86, eşitliğe karşıtlık boyutunda ise .75'tir. TTÖ'nün değişime direnme boyutunda .80, eşitliğe karşıtlık boyutunda ise .90 olarak bulunmuştur. Tüm bu sonuçlar her iki ölçeğin alt ölçeklerinin yüksek iç tutarlılıklarının olduğunu göstermiştir.

Bu ölçeklere uygulanan madde analizinin sonucunda alt ölçeklerdeki maddelerin toplam puanla olan korelasyonlarının yaklaşık .70 ila .30 arasında değişkenlik gösterdiği görülmüştür (bkz. Tablo 1 ve 2'deki madde toplam korelasyonları).

Demografik Özellikler ile Kişisel ve Toplumsal Tutumlar Arasındaki İlişki

Kişisel ve toplumsal tutumların her iki boyutundan alınan puanların cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği t testi ile analiz edilmiştir. Bunun sonucunda, erkek katılımcıların hem kişisel eşitliğe karşıtlık (erkek: $M = 3.69$, $SD = 1.00$; kadın: $M = 3.43$, $SD = .93$; $t(338) = -2.11$, $p = .036$) hem de toplumsal eşitliğe karşıtlık (erkek: $M = 3.10$, $SD = 1.24$; kadın: $M = 2.84$, $SD = .97$, $t(327) = -1.93$,

$p = .054$) puanlarının kadın katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak kadın ve erkeklerin toplumsal eşitliğe karşıtlık puanları arasında varyans eşitliği varsayımı karşılanmadığından dolayı yapılan düzeltme sonucu bu anlamlı fark anlamsızlaşmıştır, $t(327) = -1.68$, $p = .096$. Ayrıca bu farklar katılımcıların sayısı arasındaki dengesizlik göz önünde bulundurularak yorumlanmalıdır.

Katılımcıların yaşlarının kişisel ve toplumsal tutumların her iki boyutundan alınan puanlarla olan ilişkisi Pearson korelasyonlarına bakılarak incelenmiştir. Yaş dağılımında z değeri 3.3'ün üzerinde kalan 4 katılımcının puanları bu analizin dışında bırakılmıştır. Bu analiz sonucunda yaş ile toplumsal değişime direnme arasında anlamlı bir negatif ilişki ($r = -.22$, $p < .001$) toplumsal eşitliğe karşıtlık arasında ise neredeyse anlamlı bir negatif ilişki ($r = -.11$, $p = .056$) bulunmuştur.⁵ Bu ilişki, literatürdeki yaş ile muhafazakârlık arasındaki pozitif ilişki ile tutarsızlık göstermiş olsa da (örn., Cornelis ve ark., 2009), bu sonuç yorumlanırken örneklemin dar yaş aralığı göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, önceki çalışmalar (örn., Hanson ve ark., 2012) sosyal bilim öğrencilerinin eğitim hayatları ilerledikçe daha liberal politik düşüncelere sahip olduklarını göstermiştir. Bu çalışmanın da örnekleminin büyük kısmını sosyal bilim öğrencilerinin oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, eğitimin yaş ile muhafazakârlık arasındaki bu ilişkiye aracılık etmiş olduğu da ihtimal dâhilindedir. Bunların dışında, demografik özellikler ile kişisel ve toplumsal tutumlar arasında bir ilişki tespit edilmemiştir.⁶

Çalışma 2

Adil dünya inancı, en basit tanımıyla, kişilerin dünyanın adil bir düzeni olduğuna, yani, olumlu olayların iyi kişilerin, olumsuz olayların ise kötü kişilerin başına geleceğine dair olan inancına işaret eder (Furnham, 2003). Diğer bir deyişle, adil dünya inancı yüksek kişiler, kişinin başına gelenleri hak ettiğine inanmaya yatkındırlar. Adil dünya inancı ile politik ideoloji arasındaki ilişki birçok çalışma tarafından gösterilmiştir (bkz. Furnham ve Procter, 1989). Muhafazakâr kişilerin, liberallere oranla, adil dünya inançları daha yüksek olma eğilimindedir. Ayrıca yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi gibi muhafazakârlığın çeşitli boyutlarının adil dünya inancı ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Göregenli, 2004).⁷ Bunun yanı sıra, Göregenli ve arkadaşları (Göregenli, Umuroğlu, Erdem ve Karakuş, 2012), Türkiye bağlamında da muhafazakârlık ile adil dünya inancı arasında benzer bir ilişki olduğunu bulmuştur. Bu çalışmada, ideolojik tutumlar ile adil dünya inancı arasındaki ilişki 1. çalışmada geliştirilen TTÖ ile araştırılmış ve böylece TTÖ için bir eşzamanlı geçerlilik analizi yapılmıştır. Ayrıca, kişisel eşitliğe karşıtlık ve değişime direnme ile adil dünya inancı arasında benzer bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

Yöntem

Katılımcılar

Boğaziçi Üniversitesi'nde okumakta olan 85 lisans öğrencisi çalışmaya Psikoloji'ye Giriş dersinden %1 ders kredisi karşılığında gönüllü olarak katılmışlardır. Bu örneklemin 52'si kadın (%62), 32'si erkektir (%38), bir katılımcı ise cinsiyet sorusunu işaretlememiştir. Örneklemin yaş ortalaması 21.30'dur ($SS = 1.58$).

Veri Toplama Araçları

Birinci çalışmada son hali verilmiş KTÖ ve TTÖ ile demografik bilgi formu ve kendini değerlendirme maddesi bu çalışmada da kullanılmıştır. Bunların yanı sıra katılımcılar Adil Dünya İnancı Ölçeği'ni doldurmuşlardır.

Adil dünya inancı ölçeği. Adil dünya inancını ölçmek için Dalbert'in (1999) geliştirdiği ve Göregenli'nin (2004) Türkçe'ye uyarladığı Global ve Bireysel Adil Dünya İnancı Ölçekleri kullanılmıştır. Global Adil Dünya İnancı Ölçeği 6 maddeden, Bireysel Adil Dünya İnancı ise 7 maddeden oluşmaktadır ve katılımcılar ilgili maddelere ne kadar katılıp katılmadıklarını 5 dereceli Likert ölçeğinde işaretlemişlerdir ($1 = Tamamen katılıyorum; 5 = Tamamen katılmıyorum$). Global Adil Dünya İnancı Ölçeği, bireylerin, dünyanın genel olarak ne derece adil olduğuna dair yargılarını içermektedir (örn., “dünyanın aslında adil bir yer olduğunu düşün-

yorum” ve “adaletin her zaman adaletsizlikler karşısında galip geleceğinden eminim”). Bireysel Adil Dünya İnancı Ölçeği ise kişilerin kendi kişisel hayatlarında başlarına gelen olayların adil olup olmadığına dair inançlarını içermektedir (örn., “çoğunlukla ne hak ettiysem onu bulmuşumdur” ve “hayatımdaki adaletsizlikler istisnai durumlardır”). Göregenli'nin çalışmasında bu ölçeklerin iç tutarlılıkları sırasıyla .69 ve .85 Cronbach alfa değeri olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise Cronbach alfa değerleri, yine sırasıyla, .76 ve .87'dir.

İşlem

Katılımcılar çalışmaya internet üzerinden katılmışlardır. Tüm katılımcılar onam formunun “kabul ediyorum” maddesini işaretleyerek çalışmaya katılmaya gönüllü olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar önce KTÖ'yü doldurmuşlardır. Sonrasında bu çalışmayla alakasız bazı ölçekler ile Global ve Bireysel Adil Dünya İnancı Ölçeklerini tamamlamışlardır. Son olarak da TTÖ ve kendini değerlendirme maddesini doldurmuşlardır. Önceki çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da KTÖ ve TTÖ'nün eşitliğe karşıtlık ve değişime direnme alt ölçeklerinin sunum sırası kişilerarası dengelenmiştir.

Bulgular

Muhafazakârlık Ölçekleri

Öncelikle kişisel ve toplumsal tutumların boyutlarının KTÖ ve TTÖ içerisinde ve ölçeklerarası (çapraz) ilişkileri analiz edilmiştir (tüm analizler ve p değerleri için bkz. Tablo 4). TTÖ'nün değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık boyutları arasında beklediği gibi bir pozitif ilişki bulunmuştur ($r = .48$). Aynı şekilde, KTÖ'nün bu iki alt boyutu arasında da nispeten daha zayıf ama anlamlı bir pozitif ilişki vardır ($r = .25$). Toplumsal ve kişisel eşitliğe karşıtlık arasında pozitif ve nispeten güçlü bir ilişki bulunmuştur ($r = .57$). Yani, kişisel hayatlarında hiyerarşik bir düzen arayışı içerisinde olan bireyler, ideolojik anlamda da eşitliğe dayanmayan bir sistemi desteklemeye meyillidirler. Yine, toplumsal ve kişisel değişime direnme arasında da pozitif bir korelasyon göze çarpmaktadır, yani, kişisel hayatlarında değişim yanlısı olmamak ideolojik anlamda da değişime direnme ile ilişkili gözükmektedir ($r = .31$). Ayrıca, KTÖ ve TTÖ'nün değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık alt ölçekleri arasındaki çaprazlama korelasyonlar da anlamlı bulunmuştur: Kişisel eşitliğe karşıtlık toplumsal değişime direnme ile ($r = .43$), kişisel değişime direnme de toplumsal eşitliğe karşıtlık ile ($r = .33$) pozitif yönde ilişkilidir.

Katılımcıların kendi ideolojilerini değerlendirdikleri maddenin diğer ölçek puanlarıyla ilişkileri analiz edildiğinde, 1. çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da en güçlü ilişkinin toplumsal değişime direnme ile olduğu

Tablo 4. Kişisel ve Toplumsal “Değişime Direnme” (DD), “Eşitliğe Karşıtlık” (EK) Puanları, Kendi Politik Görüşünü Değerlendirme Maddesi (1: Son derece liberal; 7: Son derece muhafazakâr) ve Global ve Bireysel Adil Dünya İnancı Arasındaki Pearson Korelasyonunu Gösteren Matris (2. Çalışma).

	Ortalama	St. Sapma	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
(1) DD (Kişisel)	3.52	.94						
(2) EK (Kişisel)	3.53	1.17	.25*					
(3) DD (Toplumsal)	3.29	1.43	.31**	.43***				
(4) EK (Toplumsal)	3.12	1.21	.33**	.57 ***	.48 ***			
(5) Kendini Değerlendirme	3.09	1.53	.17	.26*	.59 ***	.15		
(6) Global Adil Dünya	2.67	.76	.24*	.25*	.51***	.15	.38**	
(7) Kişisel Adil Dünya	3.10	.67	.14	.19	.20	.11	.19	.53**

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

dikkati çekmiştir ($r = .59$). Yani, kendilerini daha muhafazakâr olarak değerlendiren katılımcılar toplumsal değişime daha fazla direndiklerini beyan etme eğilimindedirler. Birinci çalışmada bireylerin kendi muhafazakârlık değerlendirmeleri ile toplumsal eşitliğe karşıtlık arasında zayıf olarak gözlenen ilişki bu çalışmada anlamsız olarak gözlenmiştir. Kendini değerlendirme ile kişisel eşitliğe karşıtlık ilişkisi ise anlamlı bulunmuştur ($r = .26$).

Önceki çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da, yaş ile politik değişime direnme arasında anlamlı bir negatif ilişki bulunmuştur ($r = -.32$, $p < .01$). Bunun yanı sıra bu çalışmada yaş ile kişisel eşitliğe karşıtlık arasında da anlamlı bir negatif ilişki gözlenmiştir ($r = -.22$, $p < .05$). Yaş ile diğer veriler arasındaki ilişkilerle cinsiyetler arası farklara ilişkin analizler ise anlamlı sonuçlar ortaya koymamıştır.

Adil Dünya İnancı ile Muhafazakârlık İlişkisi

Adil dünya inancının diğer değişkenlerle olan ilişkisine bakıldığında bazı anlamlı sonuçlar göze çarpmaktadır. İlk olarak, bireysel ve global adil dünya inancı alt ölçekleri arasında, literatüre uygun bir şekilde, yüksek bir pozitif korelasyon bulunmuştur ($r = .53$). Diğer bir deyişle, dünyanın insanlara genel olarak adil olduğuna inanan katılımcılar, kendi kişisel hayatlarında başlarına gelen olayları da adil olarak yorumlamışlardır.

Giriş bölümünde bahsedildiği gibi, muhafazakârlık ile adil dünya inancı arasındaki ilişki Batı’da birçok çalışmada ve ülkemizde de daha önce gösterilmiştir. Buna dayanarak, bu çalışmada, 1. çalışmada oluşturduğumuz TTÖ’nün adil dünya inancı ile ilişkisini değerlendirerek bir eşzamanlı geçerlik analizi yürütmek mümkün olmuştur. Yapılan korelasyon analizleri sonucunda, toplumsal değişime direnme ile global adil dünya inancı arasında anlamlı, bireysel adil dünya inancı arasında ise anlamlı olmayan ($p = .06$) bir ilişki bulunmuştur (sırasıyla, $r = .51$ ve $r = .20$). Yani, toplumsal olarak değişime direnen katılımcılar, dünyanın adil bir düzene sahip olduğuna inanmaya meyillidirler. Ayrıca, kendilerini daha muhafazakâr olarak değerlendiren katılımcılar global adil dünya ölçeğinde daha yüksek puan alarak ($r = .38$) dünyanın genel olarak adil olduğunu düşündüklerini beyan etmişlerdir. Ancak toplumsal eşitliğe karşıtlık ile adil dünya inancı arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır.

Ayrıca, global adil dünya inancı, kişisel hayatta eşitliğe karşıtlık ve değişime direnme ile ilişkili bulunmuştur (sırasıyla, $r = .25$ ve $r = .24$). Yani, bu çalışmaya göre dünyanın genel olarak adil olduğuna inanan katılımcılar, kişisel hayatlarında hem daha çok değişime direnmekte hem de kişisel ilişkilerinde eşitliğe karşı bir tutum sergilemeye yatkın olmaktadır.

Çalışma 3

Önceki iki çalışmada görüldüğü gibi, TTÖ ve KTÖ'nün tüm alt ölçekleri arasında pozitif ilişkiler mevcuttur. Ayrıca, 2. çalışma, adil dünya inancı ile muhafazakârlık arasında Türkiye bağlamında da, bazı Batı ülkelerindekine benzer bir ilişki bulunabileceğine işaret etmiştir. Yalnız, hem toplumsal ve kişisel tutumlar arasında bulunan bu ilişkiler, hem de bu tutumların adil dünya inancı ile olan ilişkileri, ideolojinin psikolojik alt yapısına ilişkin gelecek çalışmalara yol gösterecek öneme sahip oldukları kadar, dikkatle yorumlanması gereken bulgulardır. Bunun en önemli nedeni, tüm ölçeklerin birbirleri ile ilişkili çıkmasının, kavramların hepsinin benzer yöntemle (öz beyan yöntemi) ve tek oturumda ölçülmesinin bir sonucu olması ihtimalidir. Diğer bir deyişle, katılımcıların tüm ölçeklere tutarlı bir şekilde cevap verme çabasında olmaları ihtimal dâhilindedir. Üçüncü çalışma, bu potansiyel yöntemsel kısıtlamayı aşarak, toplumsal ve kişisel eşitliğe karşıtlık ile değişime direnme ve adil dünya inancı değişkenleri arasındaki ilişkiyi daha net olarak ortaya koymayı amaçlamıştır.

Yöntem

Katılımcılar

Boğaziçi Üniversitesi'nde okumakta olan 44 lisans öğrencisi çalışmaya Psikoloji'ye Giriş dersinden %2 ders kredisi karşılığında gönüllü olarak katılmışlardır. Bu örneklemin 39'u kadın (%89), 5'i erkektir (%11). Örneklemin yaş ortalaması 20.57'dir ($SS = 1.76$).

Veri Toplama Araçları

Önceki çalışmada olduğu gibi, katılımcılar KTÖ, TTÖ ve Global ve Bireysel Adil Dünya İnancı Ölçekleri ile kendi ideolojisini değerlendirme maddesi ve demografik bilgi formlarını doldurmuşlardır. Diğer çalışmalarda olduğu gibi, her 3 ölçeğin de alt ölçekleri yüksek iç tutarlılık göstermiştir. Cronbach alfa değeri, KTÖ'nün değişime direnme boyutunda .90, eşitliğe karşıtlık boyutunda ise .84'tür. TTÖ'nün değişime direnme boyutunda .81, eşitliğe karşıtlık boyutunda ise .91 olarak bulunmuştur. Global Adil Dünya İnancı Ölçeği .74, Bireysel Adil Dünya İnancı Ölçeği ise .87 Cronbach alfa değerine sahiptir.

İşlem

Katılımcılar çalışmaya önceki çalışmalarda olduğu gibi, internet üzerinden, onam formunun 'kabul ediyorum' maddesini işaretleyerek, gönüllü olarak katılmışlardır. Önceki çalışmadan farklı olarak, KTÖ, TTÖ ve Adil Dünya İnancı ölçekleri katılımcılara 6-8 gün aralıklarla üç ayrı oturumda uygulanmıştır. Kendi ideolojisini

değerlendirme maddesi katılımcılara TTÖ'nün sonunda, demografik bilgi formu ise son oturumun en sonunda verilmiştir. Bu 3 oturumun uygulanış sırası kişilerarası dengelenerek toplam 6 farklı sıralama koşulu elde edilmiştir. Farklı oturum zamanlarından kaynaklanan katılımcı kaybı sonrasında, ölçekleri bu 6 koşulda, 5, 8, 5, 9, 8 ve 9 katılımcı tamamlamıştır.

Bulgular

Muhafazakârlık Ölçekleri

Bu çalışmanın en önemli amaçlarından biri, toplumsal ve kişisel tutumları ölçen ölçeklerin farklı oturumlarda doldurulduğunda da (yani kişilerin tutarlı cevap verme çabasına girme olasılığı azaltıldığında) ilişkili sonuçlar gösterip göstermeyeceğini görmektir. Korelasyon analizleri göstermiştir ki, diğer iki çalışmada olduğu gibi, katılımcıların kişisel hayatlarındaki eşitliğe karşı tutumları, hem toplumsal olarak eşitliğe karşıtlıkları ile ($r = .50$), hem de toplumsal olarak değişime direnmeleri ile ($r = .29$) pozitif olarak ilişkilidir (tüm değişkenler arasındaki ilişkiler ve p değerleri için bkz. Tablo 5). Ancak, önceki çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada, kişisel değişime direnme tutumu her iki toplumsal boyutla da ilişkili bulunmamıştır.

Önceki iki çalışmada olduğu gibi, her iki ölçeğin kendi boyutları arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmuştur. Yani, kendi içlerinde, kişisel değişime direnme ile eşitliğe karşıtlık tutumları ($r = .45$) ve toplumsal değişime direnme ile eşitliğe karşıtlık tutumları ($r = .58$) pozitif yönde ilişkilidir.

Yine önceki iki çalışmada olduğu gibi, katılımcıların kendi ideolojilerini değerlendirdikleri madde toplumsal değişime direnme değeri ile ilişkili bulunmuştur ($r = .44$). Yani, katılımcıların toplumsal değişime direnme puanları arttıkça, kendilerini daha muhafazakâr olarak değerlendirme eğilimleri de artmıştır. Ancak bu çalışmada kişilerin kendi ideolojik değerlendirmeleri, ne toplumsal eşitliğe karşıtlık ne de diğer kişisel tutumlarla ilişkili bulunmuştur.

Adil Dünya İnancı ile Muhafazakârlık İlişkisi

İkinci çalışmada olduğu gibi, bireysel ve global adil dünya inancı alt ölçekleri arasında, yüksek bir pozitif korelasyon bulunmuştur ($r = .69$). Ayrıca, yine ikinci çalışmayla tutarlı bir şekilde, toplumsal değişime direnme hem bireysel hem de global adil dünya inancı puanları ile ilişkili bulunmuştur (sırasıyla, $r = .38$ ve $r = .58$). Yani, toplumsal olarak değişime karşı olup statükoyu destekleyen katılımcılar, hem dünyanın hem de kişisel hayatlarının adil bir düzene sahip olduğuna inanmaya meyillidirler. Ancak toplumsal eşitliğe karşıtlık ile adil dünya inancı arasında yine bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 5. Kişisel ve Toplumsal “Değişime Direnme” (DD), “Eşitliğe Karşıtlık” (EK) Puanları, Kendi Politik Görüşünü Değerlendirme Maddesi (1: Son derece liberal; 7: Son derece Muhafazakâr) ve Global ve Bireysel Adil Dünya İnancı Arasındaki Pearson Korelasyonunu Gösteren Matris (3. Çalışma).

	Ortalama	St. Sapma	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
(1) DD (Kişisel)	3.53	.96						
(2) EK (Kişisel)	3.03	1.04	.45 **					
(3) DD (Toplumsal)	2.80	1.11	.01	.29				
(4) EK (Toplumsal)	2.64	.98	.14	.50 **	.58 **			
(5) Kendini Değerlendirme	3.00	1.12	-.04	.02	.44 **	.20		
(6) Global Adil Dünya	2.51	.57	.13	.13	.54**	.26	.25	
(7) Kişisel Adil Dünya	3.10	.64	.36*	.20	.38*	.16	.20	.69**

** $p < .01$, * $p < .05$

İkinci çalışmadan farklı olarak, kişisel hayatta değişime direnme bireysel adil dünya inancı ile ilişkili bulunmuştur ($r = .37$). Yani, kişisel hayatlarında değişim yanlısı olmayan katılımcıların başlarına gelen olayların adil olduğuna inanmaya daha yatkın oldukları görülmüştür.

Genel olarak ilk üç çalışmanın bulguları liberal-muhafazakâr ayrımının yordayıcı gücü olan bir basitleştirme olduğunu göstermektedir. Ayrıca muhafazakârlığı eşitliğe karşıt olmak ve değişime direnme şeklinde tanımlayan teorik yaklaşımın Türkiye’deki üniversite öğrencileri üzerinde geçerli olduğuna dair bulgular elde edilmiştir.⁸ Her ne kadar liberal-muhafazakâr ayrımı Amerika’da olduğu gibi Türkiye’deki üniversite öğrencileri arasında yordayıcı güce sahip olsa da bu ayrım daha çok Amerikan politik sistemini tarif ederken kullanılmaktadır. Oysa Avrupa ve Türkiye’de politik ideoloji daha çok sol-sağ düzleminde tanımlanmaktadır. Dolayısıyla dördüncü çalışmada politik yönelim hem sol-sağ şeklinde kavramsallaştırılmış hem de bu araştırma çerçevesinde geliştirilen ölçekler genel bir sosyal muhafazakârlığı (idam cezasını savunmak, ötenaziye, gey evliliklere, kürtaja karşı olmak gibi) ölçen bir ölçekle ilişkilendirilmiş ve yordayıcı güce sahip olup olmadığı başka bir örneklem üzerinde değerlendirilmiştir.

Çalışma 4

Yukarıda belirtilen özelliklere ek olarak dördüncü çalışmada, düşük örnekleme sahip önceki bazı çalışmaların bu zayıflığını telafi etmek için regresyon yöntemine elverişli daha geniş bir örneklemeden veri toplanmıştır.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmaya Boğaziçi Üniversitesi’nde okumakta olan 447 lisans öğrencisi Psikoloji’ye Giriş dersinden %1 ders kredisi karşılığında gönüllü olarak katılmışlardır. Örneklemin 271’i kadın (%61), 176’sı erkektir (%39) ve yaş ortalaması 21.1’dir ($SS = 1.9$).

Veri Toplama Araçları ve İşlem

Katılımcılar TTÖ (eşitliğe karşıtlık, $\alpha = .83$; değişime direnme, $\alpha = .70$) ve KTÖ’yü (eşitliğe karşıtlık, $\alpha = .88$; değişime direnme, $\alpha = .78$) doldurduktan sonra Yılmaz’ın (2015) uyarladığı Sosyal Muhafazakârlık Ölçeği’ne⁹ ($\alpha = .90$) cevap vermişlerdir. Bu ölçekte katılımcılar -5’den (“kesinlikle karşı değilim”) +5’e (“kesinlikle karşıyım”) giden ve orta noktası (0) “ne karşıyım ne de-

ğilim” olan bir skalada “ıdam”, “ötenazi”, “eşcinsel evlilik” gibi sosyal muhafazakârlığı ölçen konularda tutumlarını belirtmektedirler (ayrıca bkz. Yılmaz ve Sarıbay, 2016). Ayrıca önceki çalışmalarda liberal-muhafazakâr şeklinde ölçülen politik yönelim, bu çalışmada 1’den 7’ye sol-sağ şeklinde ölçülmüştür.

Bulgular

Sağ-kanat politik yönelim, toplumsal değişime direnme ($r = .57, p < .001$), toplumsal eşitliğe karşıtlık ($r = .37, p < .001$), kişisel değişime direnme ($r = .27, p < .001$), ve kişisel eşitliğe karşıtlık ($r = .13, p < .009$) boyutlarıyla pozitif ilişki göstermektedir. Kendini değerlendirme maddesi 1. çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da en güçlü olarak toplumsal değişime direnme ile ilişki göstermektedir. Hangi muhafazakârlık ölçümünün kendini değerlendirme maddesi üzerinde daha çok varyans açıkladığını anlamak adına lineer regresyon analizi uygulandığında çıkan sonuçlar toplumsal eşitliğe karşıtlık ($\beta = .166, p < .001$) ve toplumsal değişime direnmenin ($\beta = .501, p < .001$) sağ-kanat politik yönelim üzerinde anlamlı varyans açıkladığını göstermektedir. Ancak kişisel eşitliğe karşıtlık ve değişime direnme sağ-kanat politik yönelimi anlamlı bir şekilde yordamamıştır (bütün p 'ler $> .43$). Bu bulgular birinci çalışmanın bulgularıyla kısmen uyumludur. Bu çalışmadan farklı olarak, birinci çalışmada toplumsal eşitliğe karşıtlık politik yönelimin anlamlı bir yordayıcısı değilken kişisel değişime direnme anlamlı bir yordayıcıydı. Ancak toplumsal değişime direnmeyle ilgili bulgular iki çalışmada da benzerdir.

Aynı zamanda sosyal muhafazakârlıkla sağ-kanat politik yönelim arasında güçlü ve anlamlı bir pozitif ilişki görülmektedir ($r = .632, p < .001$). Bu ilişkiye toplumsal/kişisel eşitliğe karşıtlık ve değişime direnme boyutlarının aracılık edip etmediğini anlamak adına bir dizi bootstrap aracı değişken analizi yürütülmüştür (Preacher ve Hayes, 2004). Her bir bootstrap analizi için 5000 tekrarlı %95 güven aralıklı analiz yöntemi kullanılmıştır. Her bir analiz için bağımsız değişken olarak kendini değerlendirme sorusu, bağımlı değişken olarak ise sosyal muhafazakârlık değeri alınmıştır. Sonuçlar, sağ-kanat politik yönelimin toplumsal değişime direnme üzerinden sosyal muhafazakârlık üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu söylemektedir (95% CI [.32, .51]). Ancak toplumsal değişime direnmeyi kontrol ettiğimizde dahi sağ-kanat politik yönelimin doğrudan etkisi anlamını korumaktadır ($p < .001$; 95% CI [.52, .79]). Bu da toplumsal değişime direnmenin sağ-kanat politik yönelimle sosyal muhafazakârlık arasındaki ilişkiye kısmi aracılık ettiğini söylemektedir. Toplumsal eşitliğe karşıtlığın aracı etkisini anlamak için yapılan bootstrap analizinde de sağ-kanat politik yönelimin dolaylı etkisinin anlamlı olduğu (95% CI [-12,

-.01]), ancak doğrudan etkisinin de anlamını koruduğu görülmektedir ($p < .001$; 95% CI [.99, 1.26]). Yapılan üçüncü bir bootstrap analizinde de kişisel değişime direnmenin sözü geçen bu ilişkiye kısmi aracılık ettiği görülmektedir (dolaylı etki: 95% CI [.01, .08]; doğrudan etki: $p < .001$; 95% CI [.89, 1.15]). Kişisel eşitliğe karşıtlık ise bu ilişkiye aracılık etmemektedir. Sonuçlar sağ-kanat yönelimin sosyal muhafazakârlıkla çok yüksek düzeyde anlamlı ilişki göstermesine ve çok temel bir değişken olmasına rağmen, özellikle toplumsal değişime direnmenin aradaki varyansın kayda değer bir kısmını açıkladığını ve bu ilişkiye kısmi aracılık ettiğini göstermektedir.

Dolayısıyla her dört çalışmanın sonuçları hem liberal-muhafazakâr hem de sol-sağ ölçümünün Türkiye’de yordayıcı bir güce sahip olduğunu söylemektedir. Ayrıca bu sonuçlar bağlamında, Jost ve arkadaşlarının (2003) ortaya koydukları ve kültürden bağımsız olduklarını düşündükleri değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık boyutlarının Türkiye’de muhafazakârlığı tanımlamak için kullanılacak değişkenler oldukları söylenebilir. Toplumsal düzeyde ölçülen değişime direnme ve eşitliğe karşıtlığın politik ideolojiyle ilişkisi genel olarak kişisel düzeyde ölçülen değişime direnme ve eşitliğe karşıtlıktan güçlüdür. Sağ-kanat politik yönelimi en güçlü ve tutarlı olarak yordayan değişken ise toplumsal düzeyde ölçülen değişime direnme eğilimidir.

Genel Tartışma

Toplumsal muhafazakârlık Batı literatüründe oldukça yaygın olarak ve uzun zamandır çalışılmış bir konudur. Özel olarak, Jost ve arkadaşları (2003), politik ideolojinin altında yatan ve kültürlerarası geçerliliği olduğunu ileri sürdükleri iki boyutu, değişime direnme ve eşitliğe karşıtlığı, Batı bağlamında çeşitli çalışmalarda birçok kez göstermişlerdir. Bu çalışmalarda, değişime direnme “Sağ Kanat Yetkeçiliği”, eşitliğe karşıtlık ise “Sosyal Baskınlık Yönelimi” ile ilişkilendirilmiştir. Burada sunmuş olduğumuz çalışmanın amaçlarından biri, ideolojinin değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık boyutlarını doğrudan ölçen yeni bir ölçek geliştirmektir. Ayrıca, sosyal psikoloji literatüründe, genel bir kavram olarak politik ideolojiyi, Türkiye bağlamında, tek başına kullanılan kendini değerlendirme maddesinden daha kapsayıcı bir şekilde ölçen bir ölçek bildiğimiz kadarıyla bulunmamaktadır. Bu anlamda bu çalışmanın, ideolojinin bu iki boyutunun ilk kez bu derece kapsamlı olarak ölçülmesi açısından uluslararası literatüre, ilgili boyutların Türkiye bağlamı açısından ilk kez çalışılmasından dolayı da Türkiye literatürüne katkı yaptığını düşünüyorum. Bu araştırma ayrıca sözü geçen değişkenlerin sosyal muhafazakârlıkla olan ilişkilerini göstermesi açısından bir ilk olma özelliği göstermektedir.

Politik ideolojinin altında yatan (veya nedensel bir ilişki söz konusu olmasa da ideolojik tutumlarla ilişki gösteren) bazı kişisel faktörler yine Batı literatüründe gösterilmiştir. Ancak toplumsal ve kişisel faktörler arasındaki bu paralellik, batı literatüründe, ideolojinin, genellikle tek bir kendini değerlendirme maddesi ile ölçülmesiyle (örn., Carney ve ark., 2008), veya Sosyal Baskınlık Yönelimi, Sağ Kanat Yetkenciligi gibi belli bir boyutunun ilgili ölçekle değerlendirilmesiyle çalışılmıştır (örn., Grina ve ark., 2016; Heaven ve Bucci, 2001). Bu çalışmada, ilk kez geliştirilen ölçeklerle, politik ideolojinin değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık boyutlarının, kişisel ve gündelik hayattaki değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık ile nasıl bir ilişkisi olduğu incelenmiştir. Bu anlamda bu çalışma yine hem uluslararası bağlamda hem de Türkiye bağlamında bir ilktir.

Bu amaç doğrultusunda, toplumsal ve kişisel değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık boyutlarını temsil ettiği düşünülen maddelerden iki ayrı madde havuzu oluşturulmuştur. Bu madde havuzları, Batı literatüründen çevrilen, uyarlanan veya yeni baştan yazılan maddelerden oluşturulmuşlardır. İlk çalışmada, kişisel tutumlar ve toplumsal tutumlara ilişkin bu iki ölçeğin psikometrik özellikleri değerlendirilmiştir. Hem kişisel hem de toplumsal boyutlara ilişkin ölçekler için yapılan faktör analizleri sonucunda, değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık boyutları ile örtüşecek şekilde faktör yapıları bulunmuştur. Yani, bu iki boyut Türkiye bağlamında da uluslararası literatür ile bağdaşacak şekilde gözlemlenmektedir. Oluşturulan her iki ölçek de yüksek iç tutarlılık ve yapı geçerliliği göstermiştir.

Bu çalışma, bir ölçek geliştirme çalışması olmasının yanı sıra, kişisel ve toplumsal boyutlar arasındaki ilişkiye işaret etmesi açısından da anlam taşımaktadır. Bu değişkenler arasında beklendiği şekilde pozitif korelasyonlar bulunmuştur. İlk üç çalışmada tutarlı olarak, kişisel eşitliğe karşıtlık ve toplumsal eşitliğe karşıtlık boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani, örneğin, toplumda birtakım grupların doğal olarak diğer gruplardan üstün olduğuna veya olması gerektiğine inanan bir kişi, kendi kişisel hayatında da arkadaş grubunda bir liderin var olması gerektiğine inanmaya yatkındır (bkz. Grina ve ark., 2016). Batı literatüründe daha önce politik ideolojinin altında yatan birtakım psikolojik faktörlerin değerlendirmesi yapılmışsa da (örn., Jost ve ark., 2003), bu ilişkiyi uluslararası literatürde bu çalışmada olduğu kadar detaylı (toplumsal ve kişisel tutumların bu iki spesifik boyutunu bu kadar detaylı ölçeklerle ölçerek) inceleyen bir çalışma bildiğimiz kadarıyla bulunmamaktadır. Toplumsal ve kişisel düzeydeki görüşler elbette birbirlerinden tam olarak ayrılamaz. Ancak burada geliştirdiğimiz farklı ölçeklerle bu düzeylerdeki tutumların nispeten ayrıştırılabilir halde ölçülebilmesi, politik gö-

rüşlerle alakalı veya o görüşlerin altında yatan psikolojik faktörlerin araştırılmasını kolaylaştıracaktır. Bu çalışmalarda tabii ki korelasyonel olarak gösterdiğimiz bu ilişkiden yola çıkıp bir neden-sonuç ilişkisi iddia etmek mümkün değildir. Bu da ileriki çalışmalarda üzerine gidilebilecek bir mesele olabilir.

Detaylı ölçümlerin bir başka somut getirisi de olabilir: İdeolojik görüşler, maddelerin içerdiği dil gereği psikolojik eğilimlerdeki varyasyonu da ölçmektedir. Bu yüzden KTÖ gibi ölçeklerle psikolojik eğilimleri kontrol ederek ideolojik varyasyona dair daha net analizler yapmak mümkün olabilir. Örneğin bazı deneysel manipulasyonlar psikolojik düzeyde etki yaratarak ideolojik değişkenleri etkileyebilirken, bazıları ise doğrudan ideolojik değişkenleri etkileyebilir. Geliştirdiğimiz ölçeklerin ilerideki çalışmalarda beraber kullanılmasının bu tür belirsizliklere ışık tutma gibi avantajları ortaya çıkabilir.

Politik ideoloji ile adil dünya inancı arasındaki ilişkiye hem Batı literatüründe hem de Türkiye literatüründe daha önce işaret edilmiştir (bkz. Göregenli ve ark., 2012). Bu anlamda, ilk çalışmada oluşturulan TTÖ'ye verilen cevapların adil dünya inancı ile ilişkisi bir eşzamanlı geçerlilik araştırması niteliğindedir. Yapılan analizler sonucunda, adil dünya inancının ölçüldüğü her iki çalışmada da toplumsal değişime direnme ile global adil dünya inancı arasında güçlü bir pozitif ilişki bulunmuştur. Yani, beklendiği şekilde, toplumsal boyutta değişim yanlısı olmayan katılımcılar, dünyanın genel olarak adil bir yer olduğuna inanmaya daha yatkındır. Ancak toplumsal eşitliğe karşıtlık ile adil dünya inancı arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır.¹⁰ Birinci çalışmada yapılan analizler, toplumsal eşitliğe karşıtlığın geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçülebilen bir faktör olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla bu ilişkinin bulunamamasının ölçekten bağımsız bir sebebi olması olasıdır.

Toplumsal eşitliğe karşıtlık ile adil dünya inancı arasında bir ilişki bulunmamasının olası sebeplerinden biri, Türkiye bağlamında toplumsal eşitliğe karşıtlığın kişilerin genel politik ideolojileriyle (örneğin oy verme davranışlarına yön veren kendi ideolojik değerlendirmeleriyle) örtüşmemesi ihtimalidir. Bu ihtimali destekler şekilde, kendini değerlendirme maddesi ile toplumsal eşitliğe karşıtlık arasında birinci çalışmada çok zayıf bir ilişki bulunmuş, ikinci ve üçüncü çalışmada ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Dördüncü çalışmada, katılımcılar politik görüşlerini sol-sağ ekseninde değerlendirdiklerinde, toplumsal eşitliğe karşıtlık ile sağ-kanat politik görüşle orta düzeyde ilişkili bulunmuştur. Bu tutarsızlığın nedeni ikinci ve üçüncü çalışmalardaki örneklem küçüklüğü veya katılımcıların algılarında sağcılık ve muhafazakârlık kavramlarının birebir örtüşmemesi olabilir. Kendini değerlendirme ve toplumsal değişime

direnme arasında ise her dört çalışmada da güçlü bir pozitif ilişki bulunmuştur. Yani, değişime direnme puanları yüksek olan katılımcılar kendilerini değerlendirmeye skalasında hem daha muhafazakâr hem daha sağ görüşlü olarak işaretlemişlerdir. Özet olarak bu durum, kişilerin kendi politik ideolojilerini (diğer bir deyişle politik muhafazakârlıklarını) değerlendirmelerinde, değişime direnmeye yönelik unsurların (örn., örf ve adetler, toprak bütünlüğü, hukuk düzeni, devletin istikrarı, devrimcilerin bastırılması), eşitliğe karşıtlığa ilişkin unsurlardan daha etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda, toplumsal eşitliğe karşıtlığın, Türkiye bağlamında da geçerli ve güvenilir bir faktör olarak yer almasına rağmen, politik ideolojiyi oluşturmada toplumsal değişime direnmeye oranla daha zayıf bir etkisi olması muhtemeldir. Gelecek çalışmalarda bu ihtimali temsili örneklerle araştırılabilir ve bu şekilde bu sonuçların Türkiye'ye genellenebilirliği test edilebilir.

Araştırmamızın sonuçlarının politik ideolojinin altında yatan kişisel-psikolojik etmenlerin Türkiye bağlamında araştırılmasına öncü olması umulmaktadır. Yalnız bu sonuçlar, ideolojinin psikolojik altyapısına ilişkin gelecek çalışmalara yol gösterecek öneme sahip olduğu kadar, dikkatle yorumlanması gereken sonuçlardır. Özel olarak, tüm ölçeklerden alınan puanların birbirleri ile ilişkili çıkmasının, kısmen kavramların hepsinin benzer yöntemle (öz beyan yöntemi) ölçülmesinden kaynaklanabileceğini dikkate almak gerekmektedir (Campbell ve Fiske, 1959). Katılımcıların tüm ölçeklere tutarlı bir şekilde cevap verme eğilimi göstermiş olma ihtimalinin bu tür çalışmaların kısıtlamalarından olduğu unutulmamalıdır. Üçüncü çalışmada bu olası metodolojik sorunun önüne geçilmeye çalışılmıştır ancak bu çalışmanın örneklemini yürüttüğümüz diğer çalışmalara oranla oldukça küçüktür. Dolayısıyla gelecek çalışmaların, kişisel ve toplumsal faktörler arasındaki ilişkiyi, daha geniş kapsamlı (sayı ve katılımcıların çeşitliliği açısından) örneklemelerde, farklı oturum zamanları veya yöntemler (örn., örtük ölçekler) kullanarak ölçmesi ve belirtilen yöntemsel kısıtlamaların önüne geçmesi yararlı olacaktır.¹¹

Bu çalışmanın tüm bahsedilen katkılarının yanı sıra, politik ideolojiyi Türkiye bağlamında ölçmek için önemli bir girişim olduğunu düşünüyoruz. Giriş bölümünde değinildiği gibi, Türkiye bağlamında politik ideoloji Batı'daki liberal-muhafazakâr ya da sol-sağ ayrımı ile birebir örtüşmediğinden, kendini değerlendirme maddesinin ideolojiyi ölçmede tek başına yeterli olmayacağı iddia edilebilir. Bu çalışmada politik ideolojinin kültürlerarası geçerliliği olduğu iddia edilen (bkz. Jost ve ark., 2003) iki boyut üzerinden ölçüldüğü yeni bir ölçek geliştirilmiştir. Ancak bu ölçeğin de politik ideoloji adı verilen kavramı tek başına ölçebileceğini iddia etmek elbette yanlış olacaktır. Yılmaz (2008),

2005-2006 yıllarında yürüttüğü çalışma sonucunda, Türkiye'de muhafazakârlığın en yaygın boyutunun dini muhafazakârlık olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada ise muhafazakârlık dini faktörlerden bağımsız olarak incelenmiştir. Buna rağmen, dini etmenlerin değişime direnme (örn., geleneklerin korunması) ve eşitliğe karşıtlık (örn., kadın-erkek eşitliği) boyutları ile de ilişkilendirilebileceği muhakkaktır. Dolayısıyla, gelecek çalışmalarda bu ilişkinin Türkiye bağlamında ne derece güçlü olduğunu göstermek ve dinsel faktörlerin Jost ve arkadaşlarının (2003) bu iki boyutlu modeline nasıl dâhil edilebileceğini düşünmek yararlı olacaktır.

Kaynaklar

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J. ve Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. New York, NY: Norton.
- Altemeyer, R. A. (1981). *Right-wing authoritarianism*. Winnipeg, Manitoba, Canada: University of Manitoba Press.
- Altemeyer, B. ve Hunsberger, B. (1992). Authoritarianism, religious fundamentalism, quest, and prejudice. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 2(2), 113-133.
- Aspelund, A., Lindeman, M. ve Verkasalo, M. (2013). Political conservatism and left-right orientation in 28 Eastern and Western European countries. *Political Psychology*, 34(3), 409-417.
- Campbell, D. T. ve Fiske, D. W. (1959). Convergent and discriminant validation by the multitrait-multimethod matrix. *Psychological Bulletin*, 56(2), 81-105.
- Carney, D. R., Jost, J. T., Gosling, S. D. ve Potter, J. (2008). The secret lives of liberals and conservatives: Personality profiles, interaction styles, and the things they leave behind. *Political Psychology*, 29(6), 807-840.
- Cornelis, I., Van Hiel, A., Roets, A. ve Kossowska, M. (2009). Age differences in conservatism: Evidence on the mediating effects of personality and cognitive style. *Journal of Personality*, 77(1), 51-88.
- Çarkoğlu, A. (2007). The nature of left-right ideological self-placement in the Turkish context. *Turkish Studies*, 8(2), 253-271.
- Çelik, A. B., Bilali, R. ve Iqbal, Y. (2016). Patterns of 'Othering' in Turkey: A Study of Ethnic, Ideological, and Sectarian Polarisation. *South European Society and Politics*. Advance online publication.
- Dalbert, C. (1999). The world is more just for me than generally: About the personal belief in a just world scale's validity. *Social Justice Research*, 12(2), 79-98.
- Furnham, A. (2003). Belief in a just world: Research progress over the past decade. *Personality and Individual Differences*, 34(5), 795-817.
- Furnham, A. ve Procter, E. (1989). Belief in a just world: Review and critique of the individual difference literature. *British Journal of Social Psychology*, 28, 365-384.
- Göregenli, M. (2004). Şiddet, kötü muamele ve işkenceye ilişkin değerlendirmeler tutumlar ve deneyimler. İzmir Barosu Yayınları.
- Göregenli, M., Umuroğlu, G. İ., Erdem, T. ve Karakuş, P. (2012). *Muhafazakarlıkla ilişkili sosyal psikolojik tutumlar: Bir başlangıç çalışması*. 17. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde sunulan poster, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

- Grina, J., Bergh, R., Akrami, N., ve Sidanius, J. (2016). Political orientation and dominance: Are people on the political right more dominant? *Personality and Individual Differences*, *94*, 113-117.
- Hanson, J. M., Weeden, D. D., Pascarella, E. T. ve Blaich, C. (2012). Do liberal arts colleges make students more liberal? Some initial evidence. *Higher Education*, *64*(3), 355-369.
- Heaven, P. C. ve Bucci, S. (2001). Right-wing authoritarianism, social dominance orientation and personality: an analysis using the IPIP measure. *European Journal of Personality*, *15*(1), 49-56.
- Henningham, J. P. (1996). A 12-item scale of social conservatism. *Personality and Individual Differences*, *20*, 517-519.
- Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W. ve Sulloway, F. J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, *129*, 339-375.
- Jost, J. T., Napier, J. L., Thórisdóttir, H., Gosling, S. D., Palfai, T. P. ve Ostafin, B. (2007). Are needs to manage uncertainty and threat associated with political conservatism or ideological extremity? *Personality and Social Psychology Bulletin*, *33*(7), 989-1007.
- Jost, J.T., Nosek, B.A. ve Gosling, S.D. (2008). Ideology: Its resurgence in social, personality, and political psychology. *Perspectives on Psychological Science*, *3*, 126-136.
- Kalaycıoğlu, E. (2007). Politics of conservatism in Turkey. *Turkish Studies*, *8*(2), 233-252.
- Kluegel, J. R. ve Smith, E. R. (1983). Affirmative action attitudes: Effects of self-interest, racial affect, and stratification beliefs on whites' views. *Social Forces*, *61*(3), 797-824.
- Kruglanski, A. W., Webster, D. M. ve Klem, A. (1993). Motivated resistance and openness to persuasion in the presence or absence of prior information. *Journal of Personality and Social Psychology*, *65*(5), 861-876.
- Küçüker, A. (2007). *Gençlerin siyasal ve kültürel tutumları -Ankara örneği-*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Neuberg, S. L. ve Newsom, J. T. (1993). Personal need for structure: Individual differences in the desire for simpler structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, *65*(1), 113-131.
- Oreg, S. (2003). Resistance to change: Developing an individual differences measure. *Journal of Applied Psychology*, *88*(4), 680-693.
- Piazza, J. ve Landy, J. F. (2013). "Lean not on your own understanding": Belief that morality is founded on divine authority and non-utilitarian moral judgments. *Judgment and Decision Making*, *8*(6), 639-661.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M. ve Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, *67*(4), 741-763.
- Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2004). SPSS and SAS procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*, *36*(4), 717-731.
- Rubin, Z. ve Peplau, L. A. (1975). Who believes in a just world? *Journal of Social Issues*, *31*(3), 65-89.
- Sarıbay, S. A., Olcaysoy-Ökten, I. ve Yılmaz, O. (2015). İdeolojik yönelimler ve psikolojik değişkenler. *Siyaset Psikolojisi* (1. Cilt, s. 1-46), Editör: Özlem Dirilen Gümü. Ankara: Nobel Yayınları.
- Sidanius, J. ve Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Thórisdóttir, H., Jost, J. T., Liviatan, I. ve ShROUT, P. E. (2007). Psychological needs and values underlying left-right political orientation: Cross-national evidence from Eastern and Western Europe. *Public Opinion Quarterly*, *71*(2), 175-203.
- Toros, E. (2014). Social indicators and voting: the Turkish case. *Social Indicators Research*, *115*(3), 1011-1029.
- Wilson, G. D. ve Patterson, J. R. (1968). A new measure of conservatism. *British Journal of Social and Clinical Psychology*, *8*, 264-269.
- Yılmaz, H. (2008). Conservatism in Turkey. *Turkish Policy Quarterly*, *7*(1), 57-63.
- Yılmaz, O. (2015). *Bilişsel stil ve politik ideoloji arasındaki karşılıklı ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, O., Erdoğan, E., & Sarıbay, S. A. (Kasım, 2016). *Türkiye'deki ahlaki temeller ve politik ideoloji: Bir kümeleme analizi çalışması*. 1. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde verilen sözlü sunum, Ankara.
- Yılmaz, O., Harma, M., Bahçekapılı, H. G., & Cesur, S. (2016). Validation of the moral foundations questionnaire in Turkey and its relation to cultural schemas of individualism and collectivism. *Personality and Individual Differences*, *99*, 149-154.
- Yılmaz, O. ve Sarıbay, S. A. (2016). An attempt to clarify the link between cognitive style and political ideology: A non-western replication and extension. *Judgment and Decision Making*, *11*(3), 287-300.
- Yılmaz, O., & Sarıbay, S. A. (2017). Analytic thought training promotes liberalism on contextualized (but not stable) political opinions. *Social Psychological and Personality Science*, *8*, 1-7.
- Yılmaz, O., Sarıbay, S. A., Bahçekapılı, H. G. ve Harma, M. (2016). Political orientations, ideological self-categorizations, party preferences, and moral foundations of young Turkish voters. *Turkish Studies*, *17*(4), 544-566.

Dipnotlar

- 1 Burada kastettiğimiz, madde içeriklerinde görülebileceği gibi, doğrudan politik dünyayı ilgilendirmeyen durumlardır. Kuramsal olarak kişisel dünyanın veya kişilerarası ilişkilerin politik meseleler olarak görülmemesi gerektiği gibi bir iddiamız yoktur.
- 2 Bu maddeler Tablo 1'deki 22. madde ve Tablo 2'deki 21, 24, 30, 8, 23 ve 16. maddelerdir.
- 3 Atılan maddeler şunlardır: "Dünyada herkes birbirine çok benzerdir çünkü sonuçta hepimiz ölümlüyüz"; "Bükemediğin bileği öpeceksin"; "Beklenmedik olaylarla dolu bir günün arkasından mutlaka sıradan bir gün geçiririm"; ve "Sık sık fikrimi değiştiririm". İlk iki madde yeni yazılmış olup eşitliğe karşıtlık faktöründen, son iki madde ise Oreg'in (2013) ölçeğinden olup değişime direnme faktöründendir.
- 4 Eşitliğe karşıtlık faktöründen aşağıda verilen ve orijinali SKTÖ'den alınan tek bir madde atılmıştır: "Devlet tepeden inme düzenlemelerle insanları şekillendirmeye çalışmamalıdır." Atılan diğer maddelerin tümü değişime direnme faktöründendir ve aşağıda verilmişlerdir. İlk madde SKY ölçeğinden alınan, diğerleri ise yeni yazılan maddelerdir: "Toplumu yönlendiren yeni fikirlere kucak açmalıyız çünkü onlar ilerlemenin can damarları"; "Türk siyasetini belirleyen kanunların ciddi bir şekilde yeniden gözden geçirilmesi gereklidir"; "Bir parti iktidara geldiği zaman ülkenin gidişatı ne olursa olsun uzun bir süre iktidarda kalması iyi olur"; "Çok büyük değişiklikler yaratacak büyük projeler yerine var olan alt yapıya ufak değişiklikler yapılması daha yararlıdır"; "Kanunların bu kadar kolay değiştirilebilmesini hazmedemiyorum"; "Sürekli yeni siyasi partilerin kurulduğu bir siyasi sistemden belirli iki partinin yarısacağı bir siyasi sistem daha iyidir".
- 5 Bu dört katılımcı analize dâhil edildiğinde yaş ile toplumsal değişime direnme arasındaki negatif ilişki anlamlı ($r = -.16, p < .01$), yaş ile toplumsal eşitliğe karşıtlık arasındaki ilişki ise anlamsız ($r = -.07, p = .21$) bulunmuştur.
- 6 Tematik bütünlük ve tutumluluk adına ilk üç çalışmanın sonuçları daha sonra birlikte tartışılacaktır.
- 7 Daha önce bahsedildiği gibi, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi muhafazakârlığın sırasıyla değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık boyutlarıyla ilişkilendirilmektedir (bkz. Jost ve ark., 2003). Bu bilgiye göre, muhafazakârlığın her iki boyunun da adil dünya inancı ile ilişkili olacağı beklenebilir.
- 8 İkinci ve 3. çalışmalarda toplumsal eşitliğe karşıtlık ile muhafazakârlık ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı çıkmasa da, bu bulguları, bu iki çalışmanın diğer iki çalışmaya göre çok düşük olan örneklem büyüklüğünü göz önüne alarak yorumlamak doğru olacaktır. Sadece korelasyonun büyüklüğüne bakıldığı zaman çalışmalar arasında bir tutarlılık söz konusudur denilebilir.
- 9 Bu ölçeğin aslı Henningham (1996) tarafından Avusturalya'da geliştirilmiş, daha sonra Piazza ve Landy (2013) tarafından Amerikan politik sistemine uyarlanmıştır. Yılmaz (2015), Piazza ve Landy'nin ölçeğini Türkiye politik sistemine uyarlamıştır.
- 10 Batı bağlamında yürütülen çalışmalar, ideolojinin her iki boyutunun da (yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi göz önüne alındığında) adil dünya inancı ile ilişkili olduğunu destekler niteliktedir (Pratto ve ark., 1994; Rubin ve Peplau, 1975). Bu anlamda bu çalışmada bulunan sonuçların toplumsal eşitliğe karşıtlık açısından Batı literatüründen farklılaştığı söylenebilir. Ancak örneklem büyüklüğünün düşük olması, bu ilişkinin bulunamamasının olası sebeplerinden biri olabilir. Dolayısıyla bu ilişki daha büyük bir örneklem kullanılarak tekrarlanmalıdır.
- 11 Katılımcıların yaşları ile ideolojik tutumlarındaki ilişkiyi tespit etmek için yapılan analizler sonucunda, ilk çalışmada katılımcıların yaşlarının arttıkça muhafazakârlığın her iki boyutunda da (değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık), ikinci çalışmada ise değişime direnme boyutunda azalma olduğu dik-kati çekmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, Hanson ve arkadaşları (2012), sosyal bilimler alanında okuyan öğrencilerin eğitim hayatları ilerledikçe daha liberal görüşlere sahip olduklarını göstermişlerdir. Dolayısıyla, bu çalışmanın sonucu Batı literatüründeki bu bulgulara paralel niteliktedir. Gelecek çalışmaların Türkiye bağlamında yaş, eğitim ve muhafazakârlık arasındaki bu ilişkiyi yakından incelemesi de literatüre katkı sağlayacaktır.

Summary

The Relationship Between Conservatism and Opposition to Equality and Resistance to Change at the Personal and Societal Levels

S. Adil Sarıbay
Boğaziçi University

Irmak Olcaysoy Ökten
Lehigh University

Onurcan Yılmaz
Doğuş University

Introduction

In empirical political psychology, political ideology has been defined as the coherent organization of political thoughts (Jost, Nosek, & Gosling, 2008). Psychological factors underlying political ideology have not been sufficiently investigated in Turkey (but see Çelik, Bilali, & Iqbal, 2016; Göregenli, Umuroğlu, Erdem, & Karakuş, 2012; Yılmaz, Erdoğan, & Sarıbay, 2016; Yılmaz, Harma, Bahçekapılı, & Cesur, 2016; Yılmaz & Sarıbay, 2016, 2017; Yılmaz, Sarıbay, Bahçekapılı, & Harma, 2016). To facilitate such research, the present studies aimed to develop scales assessing both political and psychological factors that contribute to a person's formulation of his/her ideology.

Western-based scales of ideology rely on the liberal/left-conservative/right distinction, and self-placement on this continuum on a single rating scale has been shown to explain a large amount of variation in important outcomes such as voting (Jost, 2006). This measurement strategy may not be seen as suited to the Turkish context. Research in Turkey has emphasized factors beyond the left-right distinction such as nationalism, religion, and ethnic identity (Kalaycıoğlu, 2007; Toros, 2013; Yılmaz, 2008).

Jost, Glaser, Kruglanski, and Sulloway (2003) meta-analyzed 88 studies and showed that scales assessing ideology capture two core dimensions of conservatism: "resistance to change" (supporting the maintenance of the societal status quo in terms of politics, culture, economy, religion, and the nation) and "opposition to equality" (supporting the hierarchical organization of various groups in society). Scales such as Right-Wing Authoritarianism (RWA) correspond more closely to the former dimension whereas those such as Social Dominance Orientation (SDO) correspond more closely to the latter. Jost and colleagues (2003; Jost, Napier, Thórisdóttir, Gosling, Palfai, & Ostafin, 2007) have argued that these

dimensions are culture-free (see Aspelund et al., 2013; Thorisdottir et al., 2007).

Individuals may have varying degrees of resistance to change and opposition to equality in domains outside of politics, such as friendship. There is currently no scale in Turkish that attempts to measure these concepts at the personal level (i.e., in a way that is relatively devoid of political content, as they unfold in interpersonal interactions). In general, there is also a scarcity of research, Western and Turkish, that focuses on the psychological factors underlying individual differences in political orientation and behavior (see Grina, Bergh, Akrami, & Sidanius, 2016, for an exception) even though classic theorizing has emphasized this possibility (e.g., Adorno et al., 1950).

The present research aimed to develop Turkish scales that measure the two dimensions of conservatism uncovered in Western research at both personal and political levels and to examine the relationships between personal and political tendencies on those two dimensions. We examined extant scales and selected items that were thought to represent the "resistance to change" and "opposition to equality" dimensions and administered these items to four undergraduate student samples to assess their psychometric properties. We present a summary of the methods and highlights from the results of four studies below. Because it is not possible to provide the full details of our methods and findings for the four studies here, we encourage readers to contact the authors if further information is needed.

Method

Item Preparation

A large pool of items was drawn from well-known existing scales and adapted to Turkish (translation and back-translation). Items thought to target person-

al attitudes were drawn from three scales: Resistance to Change (Oreg, 2003); Need for Cognitive Closure (Kruglanski, Webster, & Klem, 1993) and Personal Need for Structure (Neuberg & Newsom, 1993). Items thought to target societal/political attitudes were drawn from the following scales: SDO (Pratto, Sidanius, Stallworth, & Malle, 1994), RWA (Altemeyer & Hunsberger, 1992), F-Scale (Adorno et al., 1950), Social and Cultural Attitudes Scale (Küçüker, 2007), and Egalitarianism Scale (Kluegel & Smith, 1983). Thirteen personal attitude items and 8 societal attitude items were newly written by the current authors. This procedure resulted in 33 items for each of the two intended constructs (i.e., personal and societal attitudes).

Study 1

The item pool was administered online to a sample of 342 undergraduate students (77% female, $M_{age} = 20.56$, $SD_{age} = 2.77$). Responses were collected on 7-point Likert-type scales (1 = strongly disagree, 7 = strongly agree). Political orientation (1 = extremely liberal, 7 = extremely conservative) and demographics were also collected.

Study 2

The scales developed in Study 1 (Personal Attitudes Scale, PAS; Societal Attitudes Scale, SAS) and the Belief in a Just World scale (BJW; Dalbert, 1999) were administered to an undergraduate student sample of 85 (62% female, $M_{age} = 21.30$, $SD_{age} = 1.58$) in an online session.

Study 3

The same three scales as in Study 2 were administered to an undergraduate sample of 44 (89% female, $M_{age} = 20.57$, $SD_{age} = 1.76$). Unlike Study 2, the scales were administered in three separate online sessions that were about a week apart, in counterbalanced order.

Study 4

The same three scales as in Studies 2 and 3 and a social conservatism scale (see Yılmaz & Sarıbay, 2016) were administered to an undergraduate sample of 447 (61% female, $M_{age} = 21.10$, $SD_{age} = 1.9$) in an online session. Anchors of the political orientation self-placement item were changed from liberal/conservative to left/right.

Results

Study 1

For PAS, a principal axis factor analysis with promax rotation yielded two factors, explaining 16.9% and 6.12% of variation in responses. Suboptimal items were removed and the factor analysis was repeated which resulted in the two factors explaining 25.63% of variance. Examining the content of items indicated that the first factor represented personal resistance to change (18

items) and the second factor represented personal opposition to equality (11 items).

For SAS, the same strategy yielded two factors explaining 21.92% and 8.16% of variance. Removal of suboptimal items and repetition of factor analysis resulted in two factors explaining 36% of variance. Item content indicated that the first factor represented societal opposition to equality (17 items) and the second factor represented societal resistance to change (9 items).

The four factors above had intercorrelations ranging from $r = .16$ to $.54$ and Cronbach alphas ranging from $.75$ to $.90$. When they were used together in a regression to predict political orientation self-placement, it was seen that societal ($\beta = .501$, $p < .001$) and personal ($\beta = .114$, $p = .030$) resistance to change were independent predictors.

Study 2

As in Study 1, intercorrelations between SAS and PAS subscales were all positive and significant, ranging from $r = .25$ to $.57$. Likewise, societal resistance to change again had the strongest association with political orientation ($r = .59$). More importantly, replicating Western research, global BJW was significantly and positively correlated with societal resistance to change ($r = .51$) and political orientation ($r = .38$). However, the correlation between global BJW and societal opposition to equality was nonsignificant. Interestingly, both PAS subscales were significantly and positively correlated with global BJW ($r_s = .25$ and $.24$, for personal opposition to equality and resistance to change, respectively). Personal BJW was not significantly correlated with any of these variables except global BJW ($r = .53$).

Study 3

Study 3 aimed to show that the pattern of relationships observed in the first two studies was not an artifact of administering the scales in the same session, thereby creating a demand on participants to respond consistently. However, the difficulty of getting participants to take part in three different sessions resulted in a much lower sample and thus the results should be interpreted with this loss of power in mind. Barring this limitation, intercorrelations between PAS and SAS subscales largely replicated the first two studies with the exception that personal resistance to change was not correlated with societal resistance to change and societal opposition to equality (significant correlations ranged from $r = .45$ to $.58$). Global BJW was significantly correlated only with societal resistance to change ($r = .54$) and personal BJW ($r = .69$). Political orientation was significantly correlated only with societal resistance to change ($r = .44$).

Study 4

Study 4 aimed to strengthen the conclusions from the earlier studies with a larger sample more suitable

for regression analyses. When political orientation was regressed onto the PAS and SAS subscales, societal opposition to equality ($\beta = .166, p < .001$) and societal resistance to change ($\beta = .501, p < .001$) emerged as independent predictors, partially replicating Study 1. A bootstrapping mediation analysis with 5000 resamples and 95% confidence interval (Preacher & Hayes, 2004) was conducted to examine whether the PAS and SAS subscale scores mediated the relationship between right-wing political orientation (predictor) and social conservatism (outcome). Societal resistance to change (95% CI [.32, .51]), societal opposition to equality (95% CI [-.12, -.01]), and personal resistance to change (95% CI [.01, .08]) emerged as partial mediators, with the direct effect of political orientation on social conservatism intact in all cases.

Discussion

The four studies provide general support for the organization of attitudes in terms of two core dimensions of conservatism put forth by Jost et al. (2003). Furthermore, when differentiated into personal and societal levels via four subscales, these constructs showed expected intercorrelations, accompanied by evidence of sufficient reliability. The latter had stronger associations with political orientation. The strongest and most consistent predictor of political orientation was societal resistance to change. Initial evidence of validity for the

societal resistance to change subscale was also provided via the demonstration of its consistent associations with BJW and political orientation, conceptually replicating Western research. Societal opposition to equality was unrelated to BJW and related inconsistently to political orientation and this requires further examination.

Differentiating these constructs should enable future research to more precisely study the relationship between the core motives controlling for their counterparts at the personal level. This is important not only conceptually but also statistically as the first three studies showed consistent pattern of correlations between personal and societal opposition to equality (see also Grina et al., 2016). Thus, examining political attitudes while controlling for the influence of personal attitudes may enable more precise conclusions about the former's relationship with other variables of interest.

A further use of these subscales in future research may be to test more precisely whether an experimental manipulation of interest in political psychology has effects on measured outcomes via changing societal attitudes, personal attitudes or both. In these ways, we hope that the scales developed here and the initial evidence on the pattern of relationships across the constructs of interest lay the groundwork for continued research on political ideology and associated psychological variables in Turkey in a way that parallels significant developments in political psychology in the Western sphere (e.g., Jost et al., 2003).